

Vehhâbî Düşüncenin Dayanağı*

DR. ISMAİL FAHMY PASHA

ÇEV. İLHAN ZENGİN**

Öz: Her şeyin orta yolu (vasatı) olmakla birlikte aşırıya kaçan yorumları da bulunmaktadır. Dini inançta aşırılık, diğer inanç sahiplerine rahatsızlık verebilmektedir. Günümüzde İslamî köktendincilik mevcuttur ve ilk defa Şeytan (iblis) tarafından başlatılmıştır. Karşı karşıya kaldığımız dinî aşırılığın ne zaman ve nasıl çıktığının bilinmesi buna karşı mücadelenin de temelini oluşturmaktadır. Kur'an ayetleri ışığında bu düşünce yapısı incelenmiştir. Bu aşırılıkçı eğilim, kendisini masum bir inanç duyarlılığı olarak ifade etmiş olsa da, doğrudan İslam inancını ve yaşamını sona erdirmeyi hedeflediği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şeytan, Köktendincilik, Vehhâbilik, Tevhid, Hz. Adem.

Abstract: As well as moderate way, every belief has also extremist interpretations. Extremism in religious beliefs can cause discomfort to other believers. Today, there is an Islamic fundamentalism firstly started by the Satan (Iblis). Knowing when and how the religious extremism we face is the basis of the struggle against it. This mentality has been examined on the light of Quranic verses. This mentality has been examined in the light of Quranic verses. Although this extremism has been expressed itself as a innocent sensibility of belief, it is seen that directly targeted to end Islamic creed and life.

Keywords: Satan, Fundamentalism, Wahhabism, Oneness, Adam.

* Çalışmanın orijinal başlığı (*Satan: The First Wahhabi in the World*) literal olarak *Şeytan:Dünya'daki İlk Vehhâbî* şeklinde tercüme edilmelidir. Ancak hem metnin muhtevası hem de üslûbun letâfeti açısından böyle bir başlık tercih edilmiştir. Metindeki tüm dipnotlar çevirmene aittir.

** Dr. Araştırmacı-Yazar, ilhanzengn@gmail.com

Giriş

Suudi Arabistan'ın Necd bölgesinden çıkan Şeyh Muhammed Bin Abdülvehhâb,¹ kendisinin “İslamî Köktendinci Hareketi”ni 1750’li yıllarda başlatması ile Sünni İslam Dünyası’nda “İslamî Köktendinci” düşünce yeniden doğdu. Girişim, 17.yüzyıl Amerika’sındaki “Puriten Hareketi”ne² çok fazla benzemektedir.

Onun köktendinci (müfrit, ifratçı, aşırı, uzlaşmaz, bağınaz, zorba) taraftarlarından dolayı Hareket, Muvahhidler veya “Bir ve tek Allah’a İnananlar” olarak bilinmektedir. Ancak İslam dünyasında onlar “Vehhâbî”/Selefi veya “Sahabeler”in takipçisi olarak bilinmektedir. Bu köktendinci mezhebin diğer isimleri arasında “Tekfirci” (diğer Müslümanları kâfirlikle suçlayan), Hicret/İslamî Cemaat/Taliban ve benzerleri bulunmaktadır.

Tarihi Arka Plan

Muhammed b. Abdülvehhâb (1703-1792), (İngiliz İstihbarat Örgütleri’nin ve menfur Arabistanlı Lawrence’in (1888-1935) desteği ile ortaya çıkmış olan) Vehhâbiliği³ kuran kişi olarak kabul edilmesine

¹ Muhammed Bin Abdülvehhâb (1703-1792). Arap yarımadasındaki Necd bölgesinde bulunan Uyeyne’de doğdu. İlk eğitimini âlim olan babasından aldı. Daha sonra Hambeli mezhebine göre fıkıh alanında kendini geliştirdi. Mekke ve Medine’ye eğitim için gitti. Medine’de İbn Teyyime düşüncesini benimsemiş Hambeli âlimlerden ders aldı. İbn Teymiyye ve İbn Kayyim el-Cevziyye’nin kitaplarını okuyarak fikri ve ilmi görüşlerini geliştirdi. Hanbeli âlimlerin Ehl-i sünnet dışı olarak gördüğü özellikle Şia, Mu’tezile ve Harici gruplara karşı sert tavır takınmış, yazılarında ağır eleştirilerde bulunmuştur. Fikirleri hem kendi döneminde hem de daha sonraki devirlerde eleştirilmesine rağmen geniş bir kitle tarafından sahiplenildi. Osmanlı-Türk toplumunun mutedil ve geniş kitleleri kapsayıcı İslamî anlayışına ters olduğundan fazla ilgi görmeyerek kendisi isyancı, düşünceleri de Harici yorumu olarak değerlendirildi. Görüşlerini topladığı Kitâbü’t-Tevhîd ilk ve temel eseridir. (Michael Cook, Mustafa Öz; “Muhammed b. Abdülvehhâb”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.30, 2005, s.491-494).

² Jakob Ammann (1644–1730) tarafından kurulan köktendinci protestan Hıristiyan mezhep cemaati. Jakob Ammann, başlangıçta Almanya’nın güneyi ve Alsace bölgelerinde bulunan Protestanlara mensup iken fikirlerindeki aşırılıklar sebebiyle kendi öğretisini kurarak mensup olduğu gruptan ayrıldı. Ona göre inancından dolayı aforoz edilen herhangi biri kendisini toplumdan sosyal olarak soyutlamalıdır. 18. yüzyılın başlarında Amerika’ya göç ederek kendi yerleşimlerini kurdular. Günümüzde Amerika Birleşik Devletleri’nin birkaç eyaleti ile Kanada’da yaşamaktadırlar. Herhangi bir kilise binasına veya papaza sahip değiller ve ibadetlerini kendi yaşlıları eliyle gerçekleştirmektedirler. İnançlarının temelini aile, cemaat, alçakgönüllülük ve dünyadan soyutlanma oluşturmaktadır. Sade giyinmektedirler. Teknolojik ürünlerden kaçındıklarından bisiklet, at arabası kullanırken elektrik ve elektrikli aletleri oldukça sınırlı şekilde kullanılmaktadırlar (<https://www.britannica.com/topic/Amish>).

³ Muhammed b. Abdülvehhâb tarafından kurulduğu kabul edilen ve kendilerini, selefiyye veya ehl-i hadis olarak tesmiye eden müntesipleri tarafından ehl-i sünnet dairesinde

rağmen günümüz Vehhâbîliğinin gerçek kurucu babası Harran'da doğan Şeyh İbn Teymiye'dir (1263-1328). Onların büyük, büyük büyük babaları ikinci halife olan Ömer Bin Hattab'dı (586-644). O, o kadar müfrit biriydi ki Hz. Peygamber'i (SAS) Mekkeli müşrikler ile yapılan Hüdeybiye Barış Anlaşması'nda kâfirlere karşı çok yumuşak olmakla suçlayarak onu ağır bir şekilde tenkit etmiş ve ayrıca Hz. Peygamber ölüm döşeğindeyken vasiyetini yazdırmak istediğinde Ömer (RA), Sünnet'e ihtiyaç yok manasına "Kur'an-ı Kerim bizim için yeterlidir" demişti. Hatta daha ileri giderek Hz. Peygamber'in (SAS) ruhunu teslim edeceği sıralarda (hastalığından dolayı) havale geçirerek sayıkladığını ve anlamsız şeyler mırıldandığını söyledi (Bakınız: Türkistan'lı İmam Buharî tarafından derlenen ve en güvenilir Sünnî hadis kitabı olan Sahih-i Buhari).

Şeytan Onların Hepsinin Önündeydi

Meselenin özüne bakmak gerekirse, (herhangi bir din veya izm'de olan) bu "köktendinci (bağnaz) zihniyet" yaratılışın başlangıcına kadar gider. Şeytan, Allah'ın kudretine karşı isyan ettiği zaman kendi yaratıcısına karşı itaate de direnmiş oldu. Çünkü o, kendisini tek

kalarak dinin aslına/özüne dönük İslami yaşantının amaç edinildiği ihya hareketi olarak görmektedirler. İslam tarihinde benzer görüşler ilk dönemlerden beri var olmasına rağmen Vehhâbîliğin bu kadar taraftar toplayıp yaygınlaşmasında arkasındaki siyasal otoritenin bulunmasının etkisi büyük olmuştur. İlk dönemlerde Abülvehhâb'ın fikirlerine karşı İslam âlimleri tarafından şiddetli tepki gösterilmiş, gittiği bölgelerden çıkarılmıştır. Siyasî nüfuz arayışındaki Suûd ailesinin idaresindeki Dir'iye'ye gelince talihi tamamen değişti (1158/1745). Suûdî emir ile yaptığı düşünülen ittifak sonucunda Abülvehhâb, emiri dinî saiklerle desteklemek suretiyle onun siyasî otoritesinin genişlemesini sağlayacak, buna karşılık emir de ona fikirlerini rahatça yayması için siyasî destek ve imkân sunacaktı. Sağlanan ittifak neticesinde Abülvehhâb'ın 1792 yılındaki vefatına kadar Suûdîler siyasî otoritelerini Riyad, el-Harc, Kasım ile Necid'deki bedevi kabileler üzerinde hâkimiyet sağladılar ve 1795 yılında Ahşa'yı ele geçirdiler. İlerleyen süreçte Kerbelâ, Tâif, Mekte ve Medine'yi aldılar. Şam ve Bağdat'taki Osmanlı birliklerinin bu hareketin siyasî yayılışına engel olamaması üzerine Mısır valisi Mehmed Ali Paşa tarafından bölgeye 1811 yılında askeri kuvvet göndermesi ile gerileyen hareket 1824 yılında tekrar Riyad'ı alarak toparlandı. İlerleyen yıllarda bölgede etkin bir güç olarak zuhur eden Muhammed b. Reşid'in Suûd idaresine karşı giriştiği mücadele sonucunda Suûdîler 1891 yılında Riyad'dan tekrar ayrılmak zorunda kalarak Kuveyt'teki el-Sabah ailesine sığındılar. 1902'de tekrar güçlenerek Abdülazl b. Abdurrahman önderliğinde Riyad'ı ele geçirdiler. Şerif Hüseyin ile mücadeleye giriştiler ve Necid bölgesinde hâkimiyet sağladılar. Osmanlı Devleti gelişmeler üzerine Birinci Dünya Savaşı öncesinde fiili durumu kabullenerek Necid'i vilayet statüsüne getirerek Abdülazl b. Abdurrahman'ı vali olarak atadı (Mayıs 1914). Vehhâbiler, Reşidiler ile Şerif Hüseyin kuvvetlerine karşı yaptıkları mücadeleleri (İngilizlerin desteği ile) kazanarak 1920'li yıllarda bölgenin hâkimi durumuna geldiler. 1932 yılında (İngilizlerin desteği ile Şerif Hüseyin'in bertaraf edilmesi sonucu) Suûdî Krallığı'nı kurdular. Vehhâbîlik de yeni kurulan bu devletin resmî mezhebi haline geldi. (Mehmet Ali Büyükkara, "Vehhâbîlik", *DİA*, C. 42, İstanbul önder, 2012, s. 611-615.)

“faziletli varlık” olarak görürken diğer mahlûkatı “herhangi bir zikre değer olmayanlar” olarak değerlendirdi (Aforoz/ Tekfir). Kur’an-ı Kerim, şeytanın kendi sözlerini aktarmak suretiyle bu şeytani zihniyeti ifşa eder: “Ben ondan (yani Hz. Adem’den) daha üstünüm!” (Bakınız: 7/A’raf, 12).

“Müslüman Köktendinciler”e (yani Vehhâbî, Selefi, Tekfiri, Taliban ve diğerleri) gelince onların temel sloganları: Sadece Allah, Sadece Allah veya Tevdi’dir. Kendilerinin “Sadece Allah” söylemlerinde o kadar ileri gidiyorlar ki gayr-ı Müslümler bir yana diğer Müslüman mezhepleri “Heretik” veya Müşrik olarak değerlendiriyorlar. Bu nedenle “İslam’ın diğer bir mezhebine” bağlı olan Suriye, Irak, veya Pakistan, Afganistan, Yemen, Somali, Nijerya ile Mısır’ın herhangi bir Müslüman mahallesinin bütünüyle havaya uçurulmasını bile kendi kendilerine tasvip edebiliyorlar (Eğer bu gruplar bütün dünyaya yayılabilirlerse ki bunu istiyorlar; “Vehhâbîsm”, Müslümanlar için olduğu kadar gayri-Müslümler için de dünya genelinde nasıl bir tehlike olurdu).

Vehhâbîler’e göre herhangi bir resim “put”tur (köktendinci/bağnaz Yahudiler veya Amerika’daki “Amiş” Protestanları gibi bir takım Hıristiyan köktendincilerin inançlarında olduğu gibi). Herhangi bir türbe (veya mezar), hatta Hz. Peygamber’in (sas) türbesi bile putlara tapınma yeri olarak görülmektedir. Onlar, Suudi Arabistan, Irak, Suriye veya Pakistan, Somali ile Batı Afrika’daki Mali gibi ellerinin ulaşabildiği herhangi bir yerde bulunan birçok evliya veya imamın (şeyhin) türbelerini yıktılar. Tevhid adına (La ilahe illallah) binlerce masum Müslüman erkek, kadın ve çocuk bu Vehhâbî ve Selefi yobazların eliyle insanlık dışı bir muameleye maruz kaldı veya topluca katliama uğradı. Bu gerçekten çok çelişkili ve korkunç bir durumdur.

Şeytan’ın Felsefesi

“La ilahe illallah” söylemi öncelikle çok “dindar” ve çok masum olarak görülebilir. Şeytan (Lanetullah), bu söylemi Hz. Adem’in (as) yaratılış zamanında yani binlerce yıl önce başlattı. Kur’an-ı Kerim der ki: “Hatırlayın, Rabbiniz Meleklerle “Adem’in önünde secde edin” dediği zaman İblis (Şeytan) dışında hepsi bunu yaptı. O, reddetti ve böylece

Allah'ın huzurundan kovuldu (yani o, “er-raciim” oldu)”. Bakınız: 15/Hicr, 28-36.⁴ (Not: Adem’e “Secde” esasında “yeni bir mahluk için yapılan kutlama” veya bir “şükür” olarak düşünülebilir).

Allah tarafından maruzatı kabul edilmeyen ve Cennetten kovulan Şeytan'ın “sadece Allah’a ibadet” (veya hürmet) etmede herhangi bir sorunu yoktu. Onun sorunu geçmişte ve hala Allah'tan başka bir varlığın önünde (yani Hz. Adem) secde etmekte. Aynı illet günümüzde Vehhâbîlerde de mevcuttur. Başka bir ifadeyle söyleyecek olursak Şeytan hala bir ve tek olan Allah'a inanmaktadır. Nitekim Kur'an'da belirtildiği üzere Şeytan birçok kez “Ey Rabbim” şeklinde ifade kullanmıştır (Bakınız: 15/Hicr, 36,39).

Böylece biz net bir şekilde şu sonuca varabiliriz ki, Şeytan hala “bir ve tek olan Allah’a ibadet etmeye (hürmet göstermeye) hazır durumdadır. Onun şahsi (veya tek) sorunu Adem'in (yani insanların) önünde secde etmek ve eğilmektir. Meselenin özü budur. Köktendinci Vehhâbîler de “bir ve tek olan Allah'ın önünde eğiliriz başka birinin değil” bahanesiyle aslında aynı şeytani oyunu oynuyorlar. Bu şekilde “peygamberleri” veya “evliyaları” reddederek Allah ile insan arasındaki bağları kesmeye çalışıyorlar (ve böylece öncelikle Allah tarafından yetkilendirilen peygamberler reddedilerek dolaylı yoldan Allah inkâr edilmiş olunuyor).

Şimdi soru şu: Eğer sen, Allah'ı temsil etmenin yanı sıra onu ve mesajını insanlara tebliğ eden peygamberlere hürmet göstermezsen o tebliğ edilen Allah'a nasıl ibadet edebilirsin ki (mesaja hürmet gösterme, fakat mesajı getireni reddetme).⁵

Teolojik Bir Tartışma

Bu Vehhâbîlerin anlayamadıkları (belki de asla anlayamayacakları) şey, Allah'tan başka birine herhangi bir şekilde hürmet göstermeyi veya önünde saygıyla eğilmeyi tıpkı “putlara tapmak” gibi

⁴ Konu hakkında geniş bilgi için bakınız: 2/Bakara, 30-39; 7/A'râf, 11-25; 17/İsrâ, 61.

⁵ Peygamberleri aradan çıkarmak suretiyle sadece Kur'an varmış gibi davranmak Allah ile insan ilişkisini bozacaktır. Başka bir ifade ile peygamberlerin aradan çıkartılması ile vahiy manasızlaşacağından dolayı vahiy yoksa aslında Kuran da yok denilmeye başlanacak ve söylem peygamber yoksa-Kuran yoksa- Vahiy yoksa aslında İslam da yok şekline dönecektir... Bu bağlamda Vehhâbîler'in esas itibariyle (şeytani) bir plan dâhilinde İslamiyet'i ortadan kaldırma çalışması içinde oldukları düşünülebilir.

değerlendirmeleridir. Öyleyse bu durumda, Allah'ın peygamberleri ve diğer mübarek zatlar, Hz. Meryem veya Hz. Musa'nın annesi gibi inançlı kadınlar ve bunlara benzer insanlar için Kur'an-ı Kerim'in bütününde yapılan övgüler de "puta tapıcılık" olmalıdır. Çünkü yalnızca Allah methedilmeli ve ona hürmet gösterilmeli, başka birine değil (hadi öyleyse ailemize, öğretmenlerimize, arkadaşlarımıza da hürmet etmeyi bırakalım). Fakat Allah (CC) Kur'an-ı Kerim'de açıkça ifade etmektedir ki: "Bana ve anne-babana şükret..." (31/Lokman, 14).

Bunun yanında, birisi İslamiyet'i kabul ettiği zaman, yalnızca Allah'ın ulûhiyetini kabul etmekle kalmaz Hz. Muhammed'in peygamberliğinin üzerinden 1400 yıldan fazla bir süre geçmiş olmasına rağmen "Hz. Muhammed'in Allah'ın resulü olduğuna şahitlik ederim" sözlerini ikrar etmelidir (peygamberliğinin halen devam ettiği vurgulanmak için şehadet getirirken geniş zaman kipi kullanılır, geçmiş değil). Hz. Peygamber fiziki olarak ölmüş olmasına rağmen onun ismi ümmeti arasında hala yaşamaktadır ve "Hz. Muhammed, Allah'ın resulüdür" (Muhammedü'r-Resulullah) şeklinde her gün milyarlarca defa ümmeti tarafından ilan edilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de 94. surenin 4. ayetinin gerçek manası da budur.⁶

Gün içerisindeki ibadetlere çağrı olarak birçok kez okunan "Ezan"ın yanı sıra her Müslüman namazlarında Allah'ın kutsal isminin yanında Hz. Peygamberin kutlu ismini eklemelidir. Namaz tamamen Allah'a için olmasına rağmen biz kutlu Nebi'nin ve hatta onun neslinin (yani Al-i Muhammed, Al-i İbrahim) isimlerini de Allah'a karşı yapmamız gereken günlük ibadetlerin bir parçası olarak zikretmeliyiz. Bu nedenle köktendinci Vehhâbîler de dâhil olmak üzere bütün Müslümanlar günlük namazlarında Allah'a (cc) aşağıdaki duayı yapmalılar: "Allahümme Salli Alâ Muhammedin ve Âli Muhammedin, Kema Salleyte Alâ İbrahime ve Âli İbrahim..." (Bakınız namazda teşehhüt). Bunun dışında (Vehhâbîlerin O, "öldü", 1400 yıl önce gömüldü ve O, artık yok! dedikleri) Hz. Muhammed'e (sas) her Müslüman'dan kendi selamlarını da günlük namazlarında sözlü olarak "Es-selamu Aleyke

⁶ Ve senin zikrini (ismini, şanını) yüceltmedik mi? (94/İnşirâh, 4).

Eyyühen Nebiyyu ve Rahmetullah ve Berekatuh...” “Selam ve esenlik senin üzerine olsun Ey Resül!”) şeklinde ifade etmeleri Allah (cc) tarafından istenmektedir. Biz bu listeye tüm Müslümanlar tarafından, Allah (cc) için kıldıkları günlük namazların sonunda ifade ettikleri “Tesbihat”ın yanı sıra Hac’da, Ramazan’da, Bayramlardaki diğer birçok İslami ibadeti de ekleyebiliriz.⁷

Gerçek İslam söz konusu olduğunda Hz. Muhammed’in peygamberliğini baştan kabul etmeden hiçbir Müslüman’ın Allah’a ibadet edebileceği (mezhebi renk haricinde) bir yöntem yoktur ve Allah’a ibadetin bir parçası ve bütünü olarak onun mübarek soyundan gelenler olmadan da Allah’a ibadet edilemez. Aynı şekilde Adem’e (as) secde etmek istemediğinde de, Şeytan’ın yalnızca Allah’a ibadet ediyor olması onun kurtuluşu için yeterli gelmemiştir. Bu nedenle, Sünni İslam’ın dört büyük imamından biri olan İmam Şafi (ra) der ki: “Ey Peygamberin Ehl-i Beyti! sizi sevmeyi ve günlük namazlar sırasında isimlerinizin kendisine zikredilmesini Allah istemektedir; hatta o kadar ki, eğer bir kişi namazında size dua etmezse o namaz kabul de olmaz” (Bakınız: İbn Hacer el-Askalani, Sevâik el-Muhrîka, s.88).

“Vehhâbî Felsefesi”nin Şeytan’dan nasıl doğduğunu ve takipçileri vasıtasıyla o günden bugüne kadar nasıl devam ettiğini artık şimdi açıkça görebiliyoruz. Ama Allah’a hamd olsun ki, yavaş bir ölüm ile ortadan kayboluyor.

Gerçekte Şeytan, dünyadaki ilk Vehhâbîydi.

Sonuç⁸

Şeytan, Allah’ın ulûhiyetini ve rububiyetini kabul etmiş, Hz. Adem’in yaratılışına kadar da saygıda kusur etmemiştir. Ancak sırr-ı imtihan hükmüne göre ne zaman Şeytan, Hz. Adem ile imtihan edilince, işte o vakit imtihanı kaybederek huzurdan kovuldu. Hz. Adem ile kendini fiziki yapı itibarıyla karşılaştırarak yanılığın içine düşen Şeytan, Allah tarafından Hz. Adem’e (insanlara) üflenen ruhu ve mahiyetini anlayamadı. İnsan, sahip olduğu ruhun mahiyeti ile rububiyet

⁷ Peygamberler ve onların sünnetleri olmazsa Ararat, şeytan taşlama, Say, Tavaf’ın ne anlam ve önemi kalacaktır.

⁸ Bu kısım esas metinde olmayıp çevirmen tarafından eklenmiştir.

iddiasında (firavunlar gibi) bulunabildiği gibi halis bir abd da (Hz. Muhammed (sas) gibi) olabilir.

Şeytan ile aynı mantıki yolu izleyen Vehhâbîler de sadece Allah'a iman edip onun sözlerini uygulayacaklarını ifade ederek Allah ile kurbîyet kesp etmiş olan peygamber veya evliyaları yok saymaktadırlar. Allah'ı insanlara tanıtan ve onun mesajını getiren peygamberleri yok saymak sureti ile aslında Allah ile insanların arasındaki bağı koparmaya çalışmaktadırlar. Ibn Teymiye'nin dış etkilere maruz kalıp kalmadığını bilmiyoruz ancak M. Abdulvehab'ın İngilizler ile teması ve onların desteğini alan Vehhâbîliğin yaklaşık iki yüz elli yıldır İslam alemine fitne yaydığı hakkında bir hayli akademik yazı kaleme alınmıştır. İngilizler, İslam alemini sömürgeleştirmek ve halifeliği ortadan kaldırmak için yüz elli yıl kadar uğraş verdiler. İslamiyet'in ve ümmetin koruyucusu olan Osmanlı Devleti (Devlet-i Aliye) ne zaman sömürgecilerin karşısına çıktıysa, Vehhâbîler hemen onu dinsizlik ile suçlamışlardır. Günümüzde de Sünni İslam anlayışına en büyük darbe Vehhâbîler ve onların türevlerinden, alt kollarından gelmektedir. Yukarıdaki yazıda Hz. Peygamber'e (sas) ittiba edilmesine dair bazı ayetler verilmiştir. Bu konuda Kur'an'da başka ayetler de bulunmaktadır ve bunların birkaçı aşağıda verilmiştir:

1- De ki: "Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun, ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (3/Al-i İmran, 31)

2- De ki: "Allah'a ve Peygamber'e itaat edin". Eğer yüz çevirirlerse şüphe yok ki Allah kâfirleri sevmez. (3/Al-i İmran, 32)

3- " Allah'a ve Peygambere itaat edin ki size merhamet edilsin". (3/Al-i İmran, 132)

4- Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e itaat edin ve sizden olan ulu'l-emre (idarecilere) de. (4/Nisa, 59)

5- "Her kim Allah'a ve Peygambere itaat ederse...", (4/Nisa, 69)

6- "Kim peygambere itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. Kim yüz çevirirse (bilsin ki) biz seni onlara bekçi göndermedik". (4/Nisa, 80)

7- "Ey iman edenler! Allah'a ve Resûlüne itaat edin..." (8/Enfal, 20)

8- “Allah'a ve Resûlüne itaat edin ve birbirinizle çekişmeyin...”
(8/Enfal, 46)

9- “Kim Allah'a ve Resûlüne itaat eder, Allah'tan korkar ve O'na karşı gelmekten sakınırsa, işte onlar başarıyı elde edenlerin ta kendileridir”. (24/Nur, 52)

10- “...Resûle itaat edin ki size merhamet edilsin...” (24/Nur, 56)

11- “İçinizden kim Allah'a ve Resûlüne itaat eder...” (33/Ahzab, 31)

12- “...Kim Allah'a ve Resûlüne itaat ederse, muhakkak büyük bir başarıya ulaşmıştır”. (33/Ahzab, 71)

13- “Allah'a itaat edin, peygambere de itaat edin”. (64/Teğabun, 12)

Kaynakça

Büyükkara, Mehmet Ali, “Vehhabilik”, *DİA*, c. 42, İstanbul, 2012, s.611-615.

Cook, Michael ve Öz, Mustafa; “Muhammed b. Abdülvehhâb”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.30, 2005, s.491-494.

https://www.academia.edu/38025472/Satan_The_First_Wahhabi_in_the_World

<https://www.britannica.com/topic/Amish>.

